

Francia módszertani könyvtár Budapesten

Csekő Ildikó

Bevezetés

Írásunk célja egy Magyarországon kevésbé ismert könyvtár, az Egyetemközi Francia Központban (továbbiakban EFK) működő Francia Pedagógiai Dokumentációs Központ (továbbiakban FPDK) bemutatása. Ez a könyvtár a francia mint idegen nyelv tanítását szolgálja, segíti.

Magyarországon a kizárólag francia anyagot gyűjtő könyvtárak köre nem nagy, de állományuk elég gazdag. A francia állam arra törekszik, hogy a francia nyelv oktatását és a francia kultúra terjesztését külföldön maximálisan támogassa. A francia kultúrának Budapesten, a Magyarországi Francia Intézetben (Institut Français de Hongrie) van a központja, ahol egy általános gyűjtőkörű könyvtár működik, amely a francia kultúra valamennyi területét felöleli. Az intézetet a francia állam tartja fenn. Emellett meg kell említeni az Országos Idegennyelvű Könyvtár francia anyagát, valamint az

ELTE Francia Tanszékének könyvtárát is. Ezeket a gyűjteményeket kiegészítve, de teljesen más funkciót betöltve működik 1991 óta az ELTE-hez tartozó kari jogú intézményben, az Egyetemközi Francia Központban, egy francia pedagógiai dokumentációs központ. Az előbb felsorolt könyvtárak egymást kiegészítő szerepe funkciókülönbségükből adódik. A Francia Pedagógiai Dokumentációs Központ (FPDK) egy pedagógiai könyvtár feladatát látja el, azaz itt megtalálhatók a francia tankönyvek, a francia nyelv oktatásához kapcsolódó kiegészítő anyagok és a szakirodalom. Franciaországban nagy hangsúlyt fektetnek a pedagógiai irodalom feltárására, összegyűjtésére, és erre egy egész hálózat fejlődött ki. A hálózat központja Párizsban található, ez a Nemzeti Pedagógiai Dokumentációs Központ (Centre National de Documentation Pédagogique, CNDP). A francia állam és oktatásügy külföldön is próbálja követni ezt a módszert, ennek is köszönhető a szóban forgó FPDK francia-magyar együttműködésben.

Fenntartás és felügyelet

Az egész intézményt, beleértve a könyvtárat is, a magyar és a francia állam tartja fenn. A magyar költségvetésből a könyvtárra költött összeg magában foglalja az épület fenntartását és üzemeltetését (postaköltség, telefon, fax, vásárlás a könyvtárellátóban, üres hangkazetták vásárlása stb.). A könyvtárat érintő francia költségvetés a Franciaországból érkező éves rendelést biztosítja. Az éves rendelés összege jelenleg 30 000 francia frank, melyből könyveket, audio és vizuális dokumentumokat, folyóiratokat vásárol a könyvtár. Magyar költségvetésből is vásárol a könyvtár dokumentumokat, de sokkal kisebb mértékben.

A könyvtár felügyeleti szervei a Francia Nagykövetség Oktatási és Nyelvi Együttműködési Osztálya (Bureau de Coopération Linguistique et Educative) és az Egyetemközi Francia Központ magyar igazgatója és francia igazgatóhelyettese.

A Francia Pedagógiai Dokumentációs Központ céljai

Mint már említettük, a könyvtár, amelyről szó van, a francia nyelv magyarországi oktatásának a segítésére és előmozdítására jött létre. A kérdés az, hogy mit is jelent ez a gyakorlatban. A legegyszerűbben ezt úgy lehet megfogalmazni, hogy a franciatanárok számára olyan könyvtár létesült, ahol megtalálhatók a Franciaországban és Magyarországon megjelent francia tankönyvek a hozzájuk tartozó kiegészítő anyagokkal együtt, ahol különféle segédanyagokat kaphatnak a munkájukhoz, és a francia mint idegen nyelv oktatására vonatkozó elméleti munkákat is megtalálják. A könyvtár elsődleges célja tehát az, hogy biztos háttérrel nyújtson a franciatanárok munkájához. Fontos megjegyeznünk, hogy a gyakorlati művek mellett (tankönyv, munkafüzet stb.) a könyvtár nagy gondot

fordít az elméleti munkák gyűjtésére, azaz didaktikai könyvek, pedagógiai folyóiratok beszerzésére. Ezen a ponton kapcsolódhatunk be a könyvtár egy másik céljának a felvázolásába. Az elméleti anyagok gyűjtése ugyanis a felsőoktatásban résztvevő diákokat is érinti, hisz a módszertani oktatás alapvetően támaszkodik az ilyen irányú dokumentumokra. Tehát a könyvtár nemcsak a tanároknak, hanem a diákoknak is segítséget nyújt munkájukban, és természetesen nemcsak az elméleti dokumentumok terén, hanem ők is megismerik a könyvtárban található francia nyelvkönyveket és egyéb anyagokat, így eredményesebben készülhetnek fel tanári pályájukra. Ezen a ponton összekapcsolódik a tanárképzés és a tanári munka, amelyek kiszolgálása a leglényegesebb momentum a könyvtár tevékenységében. Természetesen, nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényezőt sem, hogy anyagilag mekkora segítséget jelent ez a könyvtár a franciával foglalkozóknak. A minimális számú magyar kiadású francia nyelvkönyv mellett, amelyeket már szintén nehéz megfizetni a pedagógusoknak, a francia kiadású tankönyvek egész tárházát nyújtja a könyvtár, amelyeknek az ára körülbelül hatszorosra a magyar tankönyvékének. Az eddig felsoroltakon kívül, igaz nem elsődleges célként, de feltétlenül meg kell említeni azt is, hogy a könyvtár a francia kultúra és civilizáció terjesztésével is foglalkozik irodalmi és történelmi tárgyú dokumentumok gyűjtésén keresztül.

Az eddig felsorolt célok az állomány tematikáján keresztül kerültek kifejtésre, ha a könyvtár céljait a dokumentumtípusok szemszögéből vizsgáljuk, azt mondhatjuk, hogy bár természetesen a hagyományos dokumentumok (könyv, folyóirat) vannak túlnyomó többségben a könyvtárban, a könyvtár egyik alapvető szemlélete az, hogy állandóan fejleszti, bővíti a nem hagyományos dokumentumtípusok körét (audio- és videokazetta), hogy egy naprakész, modern pedagógiai központ szerepét el tudja látni.

Az állomány

Az állomány bemutatásánál az esetleges félreértések elkerülése végett előre hangsúlyozzuk, hogy a könyvtárnak a fentebb leírt célokból adódóan csak francia nyelvű dokumentumai vannak.

Tematikai szempontból az állomány összetétele a könyvtár fentebb vázolt céljaiból és funkciójából következik. Az állományt két nagy csoportra oszthatjuk:

- a könyvtár elsődleges céljához illeszkedő pedagógiai és didaktikai anyagok
- egyéb dokumentumok

Nézzük először a pedagógiai anyagot! A gyűjteményt alapvetően két részre bonthatjuk: a tulajdonképpeni tankönyvekre, segédanyagokra és azokra, amelyek a francia nyelv tanításával elméleti és módszertani oldalról foglalkoznak.

A tankönyvek gyűjtésénél érvényesülő elv az, hogy a magyar és a francia kiadású tankönyveket egyaránt gyűjti a könyvtár, címenként öt-öt példányban. Mivel a francia kiadású tankönyvek száma nagy, itt újabb rendezési elvre volt szükség, ez pedig a korosztályonkénti csoportosítás. A tankönyvekhez hangkazetták tartoznak, és az utóbbi években egyre többhöz van videokazetta is. Az általános témájú, francia nyelvet tanító tankönyveken kívül vannak még a könyvtárban ún. speciális tankönyvek is, amelyek egy-egy foglalkozás szakmai nyelvét tanítják (ilyenek az üzleti nyelvvél, a turizmus nyelvvel foglalkozó könyvek), s melyekhez szintén van hang- és olykor videokazetta is.

Segédanyagok azokat a dokumentumokat értjük, amelyeket a tankönyvön és az összes hozzá tartozó egyéb dokumentumon kívül (munkafüzet, tanári kézikönyv, audio-, videokazetta, dia) a tanár felhasználhat az órán. Ezeknek elég sok változata található meg a könyvtárban: nyelvtani gyakorló munkafüzetek, amelyeknek a jellemzője, hogy több szintűek (kezdő, közép, haladó) és megoldókulccsal együtt jelennek meg; szóbeli kifejezőkészsé-

seget fejlesztő segédkönyvek, melyek a hozzájuk tartozó hangkazettával használandók; szókincsfejlesztő dokumentumok, ezek fő jellemzője, hogy a szókincs tematikus feldolgozása után még az ahhoz kapcsolódó feladatokkal is szolgálnak; levelezést tanító, levélmintákat tartalmazó könyvek; fonetikai gyakorlókönyvek és munkafüzetek, amelyekhez szintén tartozik hangkazetta; írásbeli kifejezést fejlesztő könyvek; helyesírással kapcsolatos művek; az ún. français facile sorozat, azaz olyan olvasmányok, amelyek könnyített francia nyelven íródtak és anyagok a különböző francia vizsgákra való felkészüléshez, a magyar állami francia nyelvvizsgára ugyanúgy, mint a francia állam által meghirdetett vizsgákra. A segédanyagok keretein belül kell megemlítenünk az eddig be nem sorolt nem nyomtatott dokumentumokat is. A már említett audiokazettákon kívül (a tankönyvekhez és a szóbeli kifejező készséget fejlesztő segédanyagokhoz járuló kazetták) kiegészítő anyagként használhatják még a tanárok a gyerekdalokat, kiszámolókat, meséket és a különböző francia szonókat tartalmazó kazettákat. Az ún. magazinokat, a mindennapi életből vett francia szövegeket, párbeszédet tartalmazó kazettákat, amelyek már elég magas szintűek, ezeket kifejezetten oktatási céllal állítják össze, és átírással és tanári útmutatóval együtt forgalmazzák. Az egyik ilyen magazin a *Le français dans le monde* című módszertani folyóirat keretein belül jelenik meg, a kazetta szövege és az útmutató az újságban található. Ez a folyóirat az egyik legnevesebb francia módszertani lap, a címét kb. úgy lehetne magyarra fordítani, hogy „A francia mint idegen nyelv helyzete a világban”. Végül pedig megemlítyük azokat a kazettákat, amelyek szépirodalmi szövegeket, költeményeket tartalmaznak. Ezeknek a kazettáknak kettős a besorolása, mert egyrészt besorolhatók a második nagy csoportba, a civilizációs anyagba, másrészt viszont oktatási célokat is szolgálnak, bár nem kimondottan a francia nyelv tanításában használják őket, hanem a felső-

oktatásban a francia irodalom tanításakor. A videokazettákról szinte ugyanazt mondhatjuk el, mint az audiokazettákról. A videók között is megtalálhatók azok, amelyek a francia tankönyvekhez tartoznak, és léteznek ún. magazinok, átírással és tanári útmutatóval. Meg kell még említenünk a diákat, amelyek között csak egy-kettő található, amely tankönyvhöz kapcsolódik, a többi irodalmi, művészeti vagy történelmi témájú. Végül még egy, talán dokumentumtípusnak nem igazán nevezhető dokumentumot kell számba vennünk, a társasjátékokat. A társasjátékok kölcsönzésére is van igény, mert használata közben játékosan tanulnak a gyerekek.

Az elméleti dokumentumok tematikailag két csoportra oszthatók aszerint, hogy az adott könyv általános pedagógiai mű, magával az oktatással, vagy valamilyen franciaországi oktatási kérdéssel foglalkozik-e (ezek pedagógia címszó alatt vannak elhelyezve), vagy pedig kifejezetten a francia mint idegen nyelv tanításával kapcsolatosak. A két csoport közül az utóbbi az, amelyik nagyobb jelentőséggel bír, jobban beleillik a könyvtár profiljába, és a forgalma is jóval nagyobb.

Az eddig felsorolt, kifejezetten oktatási célokat szolgáló dokumentumokon kívül is található anyagok a könyvtárban. Felmerülhet a kérdés, vajon ez nem mond-e ellent a könyvtár kialakult profiljának? Mielőtt válaszolnánk, nézzük meg, hogy milyen dokumentumokról van szó!

A könyvtárban található egy kisebb (kb. 500 kötetes) irodalmi gyűjtemény, amely antológiákat, szépirodalmi műveket, irodalomelméletet tartalmaz. Ennél jóval kevesebb dokumentumot számlál a nyelvészeti és az ún. kulturális blokk. Azért nem szorítkozzunk a könyv megnevezésre, mert diaprojektívok, videokazetták is találhatóak ezekben a témákban. A videokazetták között megemlíthjük a „mozi-filmeket”, művészeti, irodalmi tárgyú kazettákat és a Franciaországot bemutató videókat, a hangkazetták közül a már említett szononokat és irodalmi

hangkazettákat. Az egyéb témakörbe sorolhatók még a gyerekek számára gyűjtött anyagok, pl. mesekönyvek.

Ha szűken értelmezzük a könyvtár feladatkörét, akkor azt mondhatjuk, hogy ezek a dokumentumok nem tartoznak bele a gyűjtőkörbe, mert nem pedagógiai dokumentumok, hanem a francia kultúra különböző területeit érintő egyéb anyagok. Tágabb értelmezésben viszont ezek az anyagok is szolgálnak oktatási célokat. A történelmi, irodalmi és nyelvészeti tárgyú dokumentumokat a felsőoktatásban használják diákok és tanárok egyaránt. Mivel az ELTE Francia Tanszéke a szomszéd épületben működik, ez a kis gyűjtemény nagyon hasznosnak bizonyul. A művelődési és kulturális vonatkozású dokumentumokat a középiskolákban tanító tanárok is használják, hogy megismertessék diákjaikkal Franciaországot. Marad még a gyerekeknek szóló anyag, amelyről szintén elmondhatjuk, hogy azért kölcsönzik ki a tanárok, hogy a tanórákon felhasználják, esetleg iskolai ünnepeken feldolgozzák. Az elmondottakból talán érzékelhető volt, hogy a gyűjteménynek ez a kiegészítő része is az oktatást szolgálja.

Szolgáltatások

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a könyvtár rétegkönyvtár jellege ellenére viszonylag hosszú nyitvatartási idővel rendelkezik. A könyvtár minden délután 13 órától 18 óráig, délelőttönként hétfő és csütörtök kivételével 9 óra 30 perctől 12 óra 30 percig tart nyitva. Az alapszolgáltatásokon kívül egyéb szolgáltatásokat is biztosít a könyvtár. Az egyik ilyen, amelyet a leggyakrabban vesznek igénybe az olvasók, a hangkazetta-másolás. Természetesen itt a nyelvtankönyvekhez járuló kazettákról van szó. A másik jól kihasznált szolgáltatása a könyvtárnak a postai úton való kölcsönzés. Ezt a vidéki olvasók miatt kellett bevezetni, hisz nem

mindenki tud havonta feljárni Budapestre. Nemcsak kölcsönzést lehet kérni postai úton, hanem kazettamásolást is. Minden ilyen szolgáltatás esetében a postaköltséget az olvasónak kell fizetnie, de külön díjat nem számol fel a könyvtár. A könyvtárban lehet hangkazettát hallgatni, és egy különálló teremben videokazettát is meg lehet nézni. A keresett dokumentumokra az olvasó előjegyzést kérhet. A gimnáziumi és a felsőoktatásban tanuló csoportok fogadására is nyitott a könyvtár, ha erre igény van. Többek között járt a könyvtárban franciát tanuló csoport az Óbudai Gimnáziumból és a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskoláról is.

Nagy örömünkre, ehhez a listához most már csatolhatjuk az Internet-hozzáférhetőséget is, tudniillik 1998 elején sikerült a könyvtárnak egy, az olvasók rendelkezésére bocsátható számítógépet is beszereznie. A hálózat használata ingyenes, csak a nyomtatás kerül pénzbe. Az új gép megjelenése maga után vonta egy új dokumentumtípus megjelenését is, ez pedig a CD-ROM. A már rendelkezésünkre álló néhány CD-ROM-ot csak helyben használhatják az olvasók.

A könyvtár nem rendelkezik hagyományos katalógussal, egy francia nyelvű számítógépes Access-adatbázis van a könyvtárban, amely a könyvek területén már biztosítja a teljes feltártságot, de az egyéb dokumentumtípusok terén még nem teljes. Az adatbázisban egyelőre nem lehet tematikusan keresni.

A könyvtár használói

A könyvtár funkciója és állománya behatárolja a könyvtárhasználók körét. Az eddig elmondottakból következik, hogy a könyvtárat olyan személyek használják, akik kapcsolatban állnak a francia nyelvvel. Döntő többségük diák és tanár. A könyvtárnak 798 beiratkozott olvasója van. Az olvasókat

kétféleképpen tipizálhatjuk, foglalkozás szerint és nyelvi szempontból. Nézzük először az előbbit. Ebben az esetben nagyon könnyű dolgunk van: három csoportot hozhatunk létre a tanárok, diákok és az „egyebek” csoportját. Ezen csoportok megoszlása a következő: értelemszerűen a se nem tanár, se nem diák kategóriába tartozó más foglalkozású, de a francia nyelvvel mégis kapcsolatban álló olvasók száma a legkisebb, 33 fő, 4%. Ezek az olvasók franciát tanulnak, vagy nem tanárként dolgoznak, de franciát tanítanak magánúton. Ez a csoport az olvasótábor minimális része, mégis pozitívumként kell megjegyeznünk, hogy ilyen körökben is tudnak a könyvtár létezéséről. A könyvtár közönységét tulajdonképpen a francia szakos hallgatók és a franciatanárok alkotják. A könyvtárról eddig elmondottak alapján azt hihetnénk, hogy a két csoport közül a tanárok vannak többségben, vagy legalábbis egyenlően oszlik meg az arány közöttük, de ez nem így van. A mérleg a diákok javára billen. A tanárok száma 331 fő, 42%, a diákok száma 434 fő, 54%. Ennek oka az, hogy az ELTE Francia Tanszéke a szomszédos épületben található, és a diákok ezt ki is használják, a beiratkozott diákok közül 253 ténylegesen az ELTE Francia Tanszékének a hallgatója. Ha már a diákoknál tartunk, akkor itt említjük meg azt a tényt, hogy a diákok legtöbbször maga is tanít, vagy már iskolában, vagy magánúton. Ezért ez a tipizálás nem kizárólagos, átfedések vannak. Ez a tény is a könyvtár pedagógiai jellegét támasztja alá, mert a diákok is leginkább a tanításhoz kölcsönöznek ki dokumentumokat.

Az olvasók nyelvi szempont szerinti felosztása értelemszerűen két csoportot eredményez, a magyar és a francia anyanyelvű olvasókat. A magyar olvasókra nem kell kitérnünk, ide a franciatanárok és a francia szakos hallgatók tartoznak. A francia anyanyelvű olvasóknál viszont meg kell állnunk egy kicsit. Felvetődik a kérdés, kik is ezek a francia olvasók? Mint sok országban, Franciaországban is működik olyan program, amely a francia nyelv

tanítására tanárokat küld külföldre. Ezen program keretében dolgoznak francia lektorok a felsőoktatásban, tanárok az általános és középiskolákban. A könyvtáros együttműködik azzal a tisztségviselővel, akik ezeknek a tanároknak a toborzásával és magyarországi ügyeivel foglalkozik. A Magyarországra érkezett francia tanárok minden év elején eljönnek a könyvtárba. Több olyan is van közöttük, aki maga is diák, Franciaországban franciatanár-képzésben vesz részt, és a szakmai gyakorlatot tölti Magyarországon.

Az olvasók nyilvántartása hagyományos kartonos módszerrel történik. Az olvasók listája számítógépen is megtalálható egy Word szövegszerkesztő táblázatban. Mivel az FPDK kiskönyvtár „csak” 798 olvasóval, ezért a hagyományos kartonos módszer megfelel a könyvtárnak, használata is praktikus és egyszerű. E módszer felváltása csak egy integrált könyvtári rendszer bevezetésekor lenne célszerű.

Dokumentumforgalom

A dokumentumok forgalmát vizsgálva a könyvek kölcsönzése a legmagasabb arányú, ezen belül a tankönyvek és segédkönyvek forgalma vezet. A könyvek után a hangkazetták forgalma áll a második helyen, harmadik helyen a videokazetták és a folyóiratok kölcsönzése verseng egymással, végül a

diák és a játékok zárják a sort. A könyvtár profiljának, a nyelvtanításnak megfelelően a könyvek és a hangkazetták kölcsönzése vezeti a dokumentumtípusonkénti listát, de a videokazetták kölcsönzése is mutat egy állandó értéket. A videokazetták kölcsönzése azért alacsony arányú, mert nálunk még nincsenek markánsan jelen a tanárok köztudatában, s van egy gyakorlatias oka is, az, hogy nem mindenhol tudják biztosítani a videók tanórákon való használatát. Előrebocsáthatjuk, hogy az elkövetkezendő években a videokazetták forgalma fokozatosan növekedni fog, hiszen már a kiadók is videóval együtt jelentetik meg a tankönyveket.

Befejezés

Az Egyetemközi Francia Központ Pedagógiai Dokumentációs Központjának egyedi jellege a könyvtár speciális céljaiból és funkciójából adódik. A franciatanárok és a francia szakos hallgatók részéről igény van erre az intézményre, és a visszajelzések szerint az olvasók elégedettek a könyvtár szolgáltatásaival.

Terveink szerint a jövőben a könyvtár gépesíthetőségét szeretnénk továbbfejleszteni, valamint a meglévő adatbázist kompatibilissá tenni az ELTE Francia Tanszékének és a Francia Intézetnek a katalógusával. Ami az állomány fejlesztését illeti, különösen a CD-ROM-kínálatunkat (nyelvtanító CD-ROM-ok, szótárak) szeretnénk bővíteni.